

Metaforik Okul Algısı ile Okulu Terk Eğilimi Arasındaki İlişkinin Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi*

Examination of the Relationship between Metaphoric School Perception and School Dropout Tendency According to Students' Opinions

Berna YÜNER¹, Murat ÖZDEMİR²

¹Bozok Üniversitesi, Rektörlük, Yabancı Diller Bölümü bernayuner@gmail.com

²Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi A.B.D.
mrtozdem@gmail.com

Makalenin Geliş Tarihi: 04.04.2017

Yayına Kabul Tarihi: 18.10.2017

ÖZ

Bu araştırmada lise öğrencilerinin metaforik okul algısı ile okul terk eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 2015-2016 öğretim yılında öğrenimine devam eden 641 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmada öğrencilerin okul algısını metaforlar aracılığıyla belirlemek amacıyla "Okul Algısı Ölçeği" (OAÖ) ve öğrencilerin okul terk eğilimlerinin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiş "Okul Yaşantıları Ölçeği" (OYÖ) kullanılmıştır. Veriler, aritmetik ortalama, standart sapma, korelasyon gibi betimsel istatistiklerin yanı sıra doğrulayıcı faktör analizi (DFA), çoklu korelasyon ve çoklu regresyon teknikleri ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda öğrencilerin okulu orta düzeyde baskı yeri, koruma-geliştirme yeri ve yuva olarak algıladıkları, okulu terk eğilimlerinin düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Metaforik okul algısının baskı yeri boyutu ile okula yönelik olumsuz tutumlar arasında orta düzeyde pozitif yönlü, koruma-geliştirme yeri ve yuva boyutları ile okul terk eğiliminin tüm boyutları arasında düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca metaforik okul algısının, okul terk eğiliminin anlamlı bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Metaforik Okul Algısı, Okul Terk Eğilimi, Okul Metaforları, Lise Öğrencileri

* Bu çalışma, 3. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ABSTRACT

In this study, the relationship between high school students' metaphorical school perception and their school dropout tendency was examined. A total number of 641 high school students, studying during 2015-16 academic years, participated in the study. "School Perception Scale" (SPS) which was developed to measure school perceptions of students via metaphors and "School Experience Scale" (SES) which was developed to determine the students' school dropout tendency were used as data collection tools. Data were analyzed by confirmatory factor analysis (CFA), multiple correlation and multiple regression techniques in addition to descriptive statistics such as mean, standard deviation and correlation. Analysis results showed that students' perception of school as a place of suppression, as a protecting and improving place and as home were moderate while their school dropout tendency was weak. A moderate significant positive relationship between the perception of school as a place of suppression and negative attitudes towards school was identified. A weakly significant negative relationship was observed between all sub-scales of SES and the perception of school as a protecting and improving place and as home. In addition, it was found that students' metaphoric perception of school was a significant predictor of school dropout tendency.

Keywords: *Metaphorical School Perception, School Dropout Tendency, School Metaphors, High School Students*

GİRİŞ

Yasal olarak okulda bulunma süresi dolmadan, gerekli nitelikleri edinmeden okuldan ayrılmak olarak tanımlanan okul terki, bireyin, eğitimin sağladığı temel becerileri kazanamaması, ekonomik ve sosyal refah düzeyinin istenilen düzeye erişememesi anlamına gelmektedir. Okul terki, devletin bireylere yapmış olduğu yatırımların karşılıksız kalmasına, ekonominin zarara uğramasına, sosyal ve kültürel olumsuzluklara neden olmaktadır. Taylı (2008) okul terkinin bireysel olarak olumsuz etkilerini, düşük yaşam kalitesi, düşük ücretli işlerde çalışma, sosyal açıdan uyumsuzluk, suça ve intihara eğilim olarak belirtmiştir. Okul terki, toplum açısından da risk olarak kabul edilmektedir (Özer, Gençtarım ve Ergene, 2011; Uysal, 2007). Eğitimin dışsallıkları açısından bakıldığında okul terki ile suç işleme, şiddet kullanma, erken yaşta evlilik, erken gebelik, zararlı madde kullanımı gibi istenmeyen durumların ilişkisi dikkat çekicidir (White ve Kelly, 2010).

Bireysel gelişim ve toplumsal kalkınma için eğitime yüklenen bu değer nedeniyle eğitimin yarıda kalmaması, okul terkinin engellenmesi amacıyla okul terkinin nedenleri,

alınabilecek önlemler ve çözüm önerileri pek çok çalışmaya konu olmuştur. Bayhan ve Dalgıç (2012) liseyi terk etmiş bireylerin okul terk nedenlerini sırasıyla başarısızlık, okulu sevmeme, devamsızlık, disiplin ve hastalık olarak belirtmiştir. Benzer şekilde Tunç'un (2011) çalışmasında başarısızlık, okul terkinde birinci neden olarak bulunmuş; bunu disiplin sorunu yaşama ve bir an önce para kazanma ihtiyacı nedenleri izlemiştir. Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip ve Erkan (2010a) ilköğretim okulu öğrencilerinin okulu terk etme nedenlerini, ilkokulu terk etmiş öğrencilerle ilkokula devam etmekte olan öğrencileri karşılaştırarak incelemiştir. Çalışma sonucunda okulu terk etmiş öğrencilerin akademik olarak düşük performans sergiledikleri ve okulu terk etmeden önce devamsızlık sorunu yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca ilkokulu terk eden öğrencilerin kalabalık ailelerden geldiği ve ailelerin sosyo-ekonomik durumunun önemli bir etmen olduğu ifade edilmiştir.

Alanyazın incelendiğinden okul terk nedenlerinin okul, çevre, aile ve birey başlıkları altında gruplandırıldığı, ailedeki sosyal ve ekonomik durumun (Gökşen, Cemalcılar ve Gürlesen, 2006), akran ve öğretmen desteği hissetmenin ve (Taş, Selvitopu, Bora ve Demirkaya, 2013; Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip ve Erkan, 2010b) öğrencinin akademik başarısının (Erkin, Okçabol ve Ural, 2010) önemine değinilmiştir. Yorğun (2014), düşük sosyal destek hissetmenin, olumsuz akran ilişkilerinin, okula ve eğitime karşı olumsuz tutumların, bireyin özsaygısının düşük olmasının ve kendini ortamdaki geri çekmesinin bileşeni olarak okul terk riskinin arttığını ifade etmiştir.

Görüldüğü gibi sıralanan nedenlerin büyük kısmı okula ilişkin nedenlerdir. Buna dayanarak öğrencilerin okul algısının okul terkinde etkisi olduğu düşünülebilir. Okul algısı, öğrencinin okulu nasıl gözlemlediğinin, okulda nasıl hissettiğinin ve okulla ilgili düşüncelerinin bütünüdür. Öğrencilerin okula yönelik sahip oldukları tutum ve bu temelde biçimlenen okul algısının, onların okula yönelik sergileyecekleri pek çok davranışın yordayıcısı olacağı düşünülmektedir (Özdemir ve Kalaycı, 2013). Alanyazında olumlu okul algısı ile okul bağlılığının arttığını (Özdemir ve Kalaycı, 2013), yüksek düzeyde öğrenci başarısı ve etkili öğrenmenin gerçekleştiğini (Hoy ve Hannum, 1997) gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Olumlu okul algısı olan öğrencilerin okulda

daha fazla ve daha uzun süreler emek verdiği (Sternberg ve Williams, 2009), ders katılımında istikrarlı şekilde istekli oldukları (Vallerand ve Bissonnette, 2010) gözlemlenmiştir.

Algıların somut şekilde anlaşılabilmesi ve ortak bir dile dönüşmesi amacıyla metaforlardan yararlanılır. Metaforlar algıları ortaya koymada güçlü birer araç olarak değerlendirilmiştir (Morgan, 1998). Mevcut durumun ilgili aktörlerce nasıl algılandığını belirlemek amacıyla metaforlar eğitim ile ilgili çalışmalarda da kullanılmıştır. Saban (2008a) *bilgi* kavramına ilişkin metaforlarla ilgili çalışma sonucunda öğretmenler ve öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiş, öğretmenlerin bilgiyi en çok *dinamik bir olgu olarak* algıladıkları öğrencilerin *besin/gıda olarak* algıladıkları belirlenmiştir. Metaforlarla yürütülen çalışmalar aracılığıyla öğrencilerin okul algısının sırasıyla otoriter, geliştirici ve koruyucu nitelikleri vurguladığı ve bu nitelikler için en sık kullanılan metaforların sırasıyla *hapishane*, *bilgi yuvası* ve *aile* olduğu görülmüştür (Özdemir ve Akkaya, 2013; Bülbül ve Gökçe-Toker, 2015). Özdemir'in (2012) çalışmasında ise öğrencilerin okulu yüksek düzeyde *koruma-geliştirme yeri* ve düşük düzeyde *baskı yeri* olarak algıladıkları belirlenmiştir. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde öğrencilerin gözünden olumlu metaforlarla tanımlanan okul, destekleyici ve özendirici öğretmen ve yöneticilerin, olumlu iletişimin, iyi akran ilişkilerinin olduğu, şiddetten uzak ve güvenilir bir ortamda akademik bilginin yanı sıra sosyal etkinlik öğrencinin desteklendiği bir yerdir. Olumsuz metaforlarla tasvir edilen okul ise öğrencilerin birey olarak değer görmeden, sıkı kontrol altında tutuldukları, öğretmen ve yöneticilerin sadece disipline ve akademik başarıya odaklandıkları bir ortamdır.

Özdemir ve Kalaycı (2013), okul algısı ile okul bağlılığı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve okul algısının okul bağlılığının anlamlı bir yordayıcısı olduğunu belirlemiştir. Benzer şekilde Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip ve Erkan (2010b) öğrencilerin olumlu okul iklimi algısının okula bağlanma duygularını geliştireceğini ifade etmiştir. Sonuç olarak okul algısının öğrencilerin okula ilişkin davranışlarını yordayabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda okul algısının okul terk eğiliminin belirlenmesinde de bir etmen olabileceği

öngörülmüştür. Ayrıca, yurtiçi alanyazında metaforik okul algısı ile okul terk eğilimi ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı lise öğrencilerinin metaforik okul algısı ile okulu terk eğilimleri arasındaki ilişkiyi ve metaforik okul algısının okul terk üzerindeki etkisini incelemektir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Öğrenciler okulu metaforik olarak nasıl algılamaktadır?
2. Öğrencilerin okulu terk eğilimi nasıldır?
3. Öğrencilerin metaforik okul algıları ile okul terk eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Metaforik okul algısı, okul terkinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

YÖNTEM

Lise öğrencilerinin metaforik olarak okulu algılama biçimleri ile okul terk eğilimleri üzerine odaklanan bu araştırma, iki değişken arasındaki ilişkinin varlığı ve derecesini bulmayı amaçladığından ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. Bu kapsamda elde edilen veriler nicel teknikler kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada iki değişken arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır. Bu nedenle çalışma, evrenden seçilen örneklem üzerinden değil çalışma grubu ile yürütülmüştür. Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 öğretim yılı içerisinde Ankara’da öğrenimine devam eden 641 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubu oluşturulurken ilişkisel tarama modeli çalışmalarda en küçük grubun (%5) en az 30 kişi ile temsil edilmesi ve toplam sayının 600 olması gerektiği göz önüne alınmıştır (Cohen, Manion ve Morrison, 2000, s. 93). Bu doğrultuda ölçek dönüşlerinde karşılaşılabilecek olası sorunlar dikkate alınarak 700 öğrenciye ulaşılması hedeflenmiştir ancak 641 ölçeğin kullanıma uygun olduğu görülmüştür. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo1. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Sayıları ve Oranları

	Okul Türü				Sınıf düzeyi				Cinsiyet	
	Anadolu Lisesi	Meslek Lisesi	İmam Hatip	Spor Lisesi	9	10	11	12	Kadın	Erkek
F	272	221	97	51	204	186	142	109	357	284
%	42.2	34.5	15.1	8	31.8	29.0	22.2	17.0	55.7	44.3
N: 641										

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada metaforlar aracılığıyla öğrencilerin okul algılarını ölçmek için Özdemir (2012) tarafından geliştirilen Okul Algısı Ölçeği (OAÖ) ve öğrencilerin okul terk eğilimlerini ölçmek amacıyla Yorğun (2014) tarafından geliştirilen Okul Yaşantıları Ölçeği (OYÖ) kullanılmıştır. Ölçeklerin kullanılabilmesi için her iki yazardan gerekli izinler alınmıştır. Bu ölçekler lise öğrencileri için geliştirilmiş olduğundan ölçeklerin çalışma grubunun ilgili özelliklerini ölçmede uygun araçlar olduğu kabul edilmiştir.

Okul Algısı Ölçeği: OAÖ toplam 27 madde ve *baskı yeri*, *koruma-geliştirme yeri* ve *yuva* başlıkları altında üç boyuttan oluşmaktadır. OAÖ “hiç katılmıyorum” ile “çok katılmıyorum” arasında değer alan beş dereceli Likert tipi bir ölçektir. *Baskı yeri* alt boyutunda ‘*Son zil çaldığında kendimi kuş gibi özgür hissederim*’, *koruma-geliştirme yeri* alt boyutunda ‘*Öğretmenlerimiz bizi biçimlendirir ve bize şekil verir*’, *yuva* alt boyutunda ise ‘*Sınıfa geldiğimde eve gelmiş gibi rahat hissederim*’ gibi maddeler yer almaktadır. Özdemir’in (2012), 527 katılımcı ile gerçekleştirdiği çalışmasında Cronbach alfa değerleri *koruma geliştirme yeri* boyutu için .88, *baskı yeri* boyutu için .85 ve *yuva* boyutu için .72 olarak rapor edilmiştir. Mevcut çalışma kapsamında OAÖ’nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları tekrar yapılmıştır. Güvenirlik analizi için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Analiz sonucunda OAÖ’nin Cronbach alfa değeri .73; alt boyutları *baskı yeri* için .86, *koruma geliştirme yeri* için .90 ve *yuva* için .59 olarak hesaplanmıştır. Geçerlik analizi kapsamında yapılan DFA sonuçlarına göre [$\chi^2=1579.97$;

Sd= 321; χ^2 /Sd= 4.91; AGFI= .82; GFI= .85; NFI= .94; CFI= .95; RMSEA=.07] ölçeğin kullanılmaya uygun olduğuna karar verilmiştir (Cole, 1987).

Okul Yaşantıları Ölçeği: OYÖ, öğrencilerin okulu terk eğilimlerini belirlemek yoluyla okul terk riski taşıyan öğrencilerin saptanması amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. OYÖ 25 madde ve *düşük sosyal destek, olumsuz akran ilişkileri, okula yönelik olumsuz tutumlar, kendini geri çekme, akran grubunun okula yönelik tutumları, eğitime yönelik tutumlar* ve *düşük özsaygı* başlıkları altında yedi boyuttan oluşmaktadır. OYÖ “doğru”, “kısmen doğru” ve “yanlış” olarak değer alan üç dereceli Likert tipi bir ölçektir. *Düşük sosyal destek* alt boyutunda ‘*Evimizde huzur yok*’, *olumsuz akran ilişkileri* boyutunda ‘*Okuldaki arkadaşlarımla iyi geçinemiyorum*’, *okula yönelik olumsuz tutumlar* boyutunda ‘*Sık sık disiplin kurallarına aykırı davranışlarda bulunuyorum*’, *kendini geri çekme* boyutunda ‘*Okuldayken kendimi değerli hissetmiyorum*’, *akran grubunun okula yönelik tutumları* boyutunda ‘*Yakın arkadaşlarım okulu gereksiz buluyorlar*’, *eğitime yönelik tutumlar* boyutunda ‘*Okulda başarılı olmak benim için önemli değil*’ ve *düşük özsaygı* boyutunda ‘*Okulda sürekli benimle dalga geçiyorlar*’ gibi maddeler yer almaktadır. Ölçek puanlamasında her bir madde doğru 3, kısmen doğru 2, yanlış 1 olarak derecelendirilmiştir. Ölçek maddelerinden elde edilecek puanlar hem kendi alt boyut toplam puanları içerisinde hem de ölçek toplam puanı olarak hesaplanabilmektedir. Katılımcıların yüksek puan alması okul terk eğilimlerinin fazla, düşük puan almaları ise terk eğilimlerinin az olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Mevcut çalışma için ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri tekrarlandığında OYÖ’nün DFA sonucu [$\chi^2=1254.33$; Sd= 254; χ^2 /Sd= 4.93; AGFI= .83; GFI= .86; NFI= .90; CFI= .93; RMSEA=.07] ve güvenilirlik analizinde hesaplanan .88 Cronbach alfa katsayısı doğrultusunda ölçeğin kullanılmaya uygun olduğuna karar verilmiştir (Cole, 1987).

Verilerin Analizi

Ankara ilinde 2015-2016 öğretim yılında yürütülmüş olan araştırma kapsamında kişisel bilgi formu, OAÖ ve OYÖ olmak üzere üç bölümden oluşan veri toplama aracı Anadolu Lisesi, Anadolu Meslek Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Spor Lisesi öğrencilerince doldurulmuştur. Ölçekler, okul yöneticileri ve öğretmenlerin izinleri alındıktan sonra

gönüllülük esasına dayalı olarak doldurulmuştur. Doldurulması yaklaşık 10 dakika süren veri toplama araçları araştırmacılar tarafından uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında 700 ölçek uygulanmış, geri dönen ölçekler incelendiğinde 59'unun analize uygun olmadığı görülmüş ve 641 ölçek üzerinden analizler yapılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma, korelasyon gibi betimsel istatistikler kullanılmıştır. Metaforik okul algısının, okulu terk eğiliminin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Verilerin normal dağılımının kontrolü için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Maddelere ait çarpıklık değerlerinin -1.43 ile 1.85 arasında, basıklık değerlerinin ise -1.58 ile 2.02 arasında değer aldığı gözlemlenmiştir. Kline (2005: 63) basıklık ve çarpıklık değerlerinin -3, +3 arasında kabul edilebilir olduğunu ifade edilmiştir. Ayrıca veri setinde mod, medyan ve aritmetik ortalamanın birbirine çok yakın değerler ürettiği gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda verilerin normal dağılım gösterdiği görülmüş ve parametrik testlerle analiz edilmiştir. Verilerin analizlerinde SPSS 20.0 ve LISREL 8.8 programları kullanılmıştır.

OAÖ'den elde edilen veriler doğrultusunda ilgili boyutta ilişkin algının 1.00 – 1.79 arası hiç olmadığı, 1.80 – 2.59 düşük düzeyde, 2.60 – 3.39 orta düzeyde, 3.40 – 4.19 yüksek düzeyde ve 4.20 – 5.00 tam olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. OYÖ'de ise 1.00-1.66 düşük düzeyde, 1.67-2.32 orta düzeyde, 2.33- 3.00 yüksek düzeyde okulu terk eğilimi olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Metaforik Okul Algısı ve Okulu Terk Eğilimine İlişkin Bulgular

Katılımcıların okulu metaforik olarak algılama düzeyleri ve okulu terk eğilimi nedenlerine ilişkin puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları ile değişkenlere ait boyutlar arası korelasyon katsayıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler ve Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Baskı yeri										
2. Koruma geliştirme yeri	-.406*									
3. Yuva	-.396*	.606*								
4. Düşük sosyal destek	.059*	-.023*	-.030*							
5. Olumsuz akran ilişkileri	.179*	-.236*	-.245*	.503*						
6. Okula yönelik olumsuz tutumlar	.409*	-.393*	-.255*	.276*	.475*					
7. Kendini geri çekme	.282*	-.227*	-.241*	.413*	.505*	.435*				
8. Akran grubunun okula yönelik tutumları	.261*	-.236*	-.128*	.269*	.416*	.663*	.428*			
9. Eğitime yönelik tutumlar	.152*	-.163*	-.029*	.261*	.311*	.418*	.297*	.330*		
10. Düşük özsaygı	.059*	-.023*	-.030*	.366*	.503*	.276*	.413*	.269*	.261*	
Ort.	3.30	2.99	2.50	1.44	1,51	1.60	1.79	1.64	1.29	1.44
Ss.	0.99	0.91	0.99	0.51	0.51	0.49	0.49	0.58	0.51	0.51

N=641 *p<.01

Tablo 2’de yer alan *baskı yeri*, *koruma geliştirme yeri* ve *yuva* OAÖ’nün alt boyutlarıdır. *Düşük sosyal destek*, *olumsuz akran ilişkileri*, *okula yönelik olumsuz tutumlar*, *kendini geri çekme*, *akran grubunun okula yönelik tutumları*, *eğitime yönelik tutumlar* ve *düşük özsaygı* ise OYÖ’nün alt boyutları olup, okul terk nedenlerini yansıtmaktadır. Tablo 2’den de izlenebileceği gibi katılımcıların okul algılama ortalama puanları 3.30 ile 2.50 arasında değişmektedir. Okul, orta düzeyde baskı yeri olarak algılanmaktadır [\bar{X} =3.30]. Öğrenciler, orta düzeyde okulu kendilerinin koruyacak ve gelişimlerine destek olacak bir yer olarak algılamakta [\bar{X} =2.99], orta düzeyde yuva olarak [\bar{X} =2.50] algılanmaktadır. Okulun bir yuva olarak algılanması, diğer boyutlarla karşılaştırıldığında görece daha düşüktür. Okul terk nedenleri içerisinde, öğrencilerin en çok kendilerini yalnız ve değersiz hissettiklerini belirttikleri [\bar{X} =1.79]; en az eğitimin ve başarılı olmanın önemsiz olduğunu belirttikleri [\bar{X} =1.29] görülmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin okul algıları ile okulu terk eğilimleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. *Baskı yeri* boyutu ile *okula yönelik olumsuz tutumlar* arasında orta düzeyde pozitif yönlü ($r=.409$; $p<.001$); diğer boyutlar ile arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu saptanmıştır. *Koruma-geliştirme yeri* boyutu ile OYÖ’nün tüm boyutları arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. *Koruma gelişme yeri* ile *okula yönelik olumsuz tutumlar* arasında görece daha yüksek bir ilişki belirlenmiştir ($r=.393$; $p<.001$). Aynı şekilde *yuva* boyutu ile OYÖ’nün tüm boyutları arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu, tüm boyutlar içerisinde en yüksek ilişkinin *okula yönelik olumsuz tutumlar* boyutunda olduğu saptanmıştır ($r=.255$; $p<.001$).

Metaforik Okul Algısının Okulu Terk Eğilimini Yordama Gücüne İlişkin Bulgular

Metaforik okul algısının okulu terk eğilimini yordama gücüne ilişkin çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Regresyon analizi sonuçlarının yorumlanmasından önce bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon değerleri incelenmiştir. İncelemeler sonucunda bağımsız değişkenler arası korelasyon değerlerinin -.39 ile .60 arasında değer

aldığı görülmüştür (Tablo 2). Bu bulgulara dayalı olarak bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı sorununun olmadığı varsayılmıştır. Metaforik okul algısına ait üç boyutun (*baskı yeri, koruma-geliştirme yeri, yuva*), okulu terk eğilimini yordama gücüne ilişkin analiz sonuçları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Okulu Terk Eğiliminin Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata _B	β	t	p
Sabit	1.543	.084		18.287	.000
Baskı kurma yeri	.102	.015	.275	3.887	.000
Koruma geliştirme yeri	-.095	.019	-.235	-5.110	.000
Yuva	-.005	.017	-.012	-.269	.788
$R=$.435	$R^2=$ 0.19	F (49,696)	$p=$.000		

Tablo 2’de görüldüğü üzere öğrencilerin metaforik okul algısı, okulu terk eğilimlerinin anlamlı bir yordayıcısıdır [$R=0.435$, $R^2=0.19$, $p<.01$]. OAÖ’ye ait boyutların tamamı, okulu terk eğiliminin % 19’unu açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayıları (β), yordayıcı boyutların okulu terkini açıklamadaki önem sırasının *baskı kurma yeri*, *koruma geliştirme yeri* ve *yuva* şeklinde olduğunu göstermektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları, *baskı kurma yeri* ve *koruma geliştirme yeri* boyutlarının okulu terk eğiliminin anlamlı birer yordayıcısı olduklarını; *yuva* boyutunun ise okulu terk eğilimi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığını göstermektedir.

TARTIŞMA

Bu araştırma ile 2015-2016 öğretim yılında Ankara’daki liselerde eğitim gören öğrencilerin metaforik okul algıları ile okulu terk eğilimlerini incelenmiştir. Bu kapsamda yürütülen çalışma Ankara’da eğitim gören 641 öğrenciyi kapsamaktadır.

Araştırmada ilk olarak öğrencilerin okul algıları metaforlar aracılığıyla incelenmiş, öğrencilerin okulu orta düzeyde *baskı yeri* olarak algıladığı belirlenmiştir. Bu bulgu Saban (2008b), Akkaya (2012), Bülbül ve Toker-Gökçe (2015), Özdemir (2012), Özdemir ve Akkaya’nın (2013) araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Özdemir (2012), okulların baskı yeri olarak algılanmasında merkezîyetçi yapıda desenlenmiş Türk eğitim ve okul sistemi içerisinde, kontrol odaklı bürokratik tutumların ve öğrencilerin koridor ve bahçede kameralar ile izlenmesi gibi teknolojik uygulamaların etkisinin olabileceği ifade

etmiştir. Günümüzde öğrencilerin geç gelme durumları ve devamsızlıkları günlük olarak velilerin de izleyebileceği e-okul sistemine girilmekte ve okul girişlerinde özel güvenlik görevlileri çalıştırılmaktadır. Veliler ise okul-ev arasındaki ulaşım için daha çok servis hizmetini tercih etmektedir. Bu durumlar, öğrencilerde davranışının izlendiği ve kontrol edildiği algısının oluşmasına, dolayısıyla okulun baskı yeri olarak görülmesine neden olabilir. Metaforik okul algılamasında ikinci sırada *koruma-geliştirme yeri* boyutu gelmektedir. Bu sonuç Bülbül ve Toker-Gökçe (2015), Özdemir (2012), Özdemir ve Akkaya (2013) ve Saban'ı (2008b) destekler niteliktedir. Eğitim, daha yüksek yaşam standartlarına sahip olma yolunda önemli bir araç olarak görülmektedir. Öğrencilere, okulun iyi bir gelecek için fırsat sunduğu, okulda bulunmama durumunda karşılaşılabilecek olumsuzluklar, sıklıkla hem aileler hem de öğretmenlerce dile getirilmektedir. Bu durum, öğrencilerde okulun *korunma- geliştirme yeri* olarak algılanmasına neden olabilir.

İkinci araştırma sorusuna dair bulgular öğrencilerin okulu terk eğilimlerinin düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Terk eğilimi içerisinde, öğrencilerin en çok tercih ettiği davranış biçimi *kendini geri çekme* olarak belirlenmiştir. Bu sonuç, okul terkine en çok öğrencilerin okulda kendilerini yalnız ve değersiz hissetmelerinin, sınıftaki kalabalık içerisinde kendilerine yer bulamamalarının neden olduğunu göstermektedir. İkinci sırada *akran grubunun okula yönelik olumsuz tutumları* yer almıştır. Bu bulgu, okul terkinde okul içindeki ya da dışındaki akran ilişkilerinin önemli rol oynadığı belirten Yorğun (2014) ile paralellik göstermektedir. Ergenlik döneminde bireylerin ait olma, kabul edilme ve değer görme ihtiyaçlarındaki artış düşünüldüğünde, bahsi geçen duygu ve değeri hissetmeyen öğrencilerin okulu terk riskinin daha yüksek olduğu varsayılabilir. En son sırada *eğitime yönelik tutumlar* yer almıştır. Bu boyut, eğitimin ve başarının önemli olmadığı anlayışını içermektedir. OYÖ bir bütün olarak değerlendirildiğinde, okul terkinde, bireyin psikolojik ve sosyal kaygılarının, akademik kaygılardan önde geldiği görülmüştür.

Metaforik okul algısı ile okulu terk eğilimi arasındaki ilişki analiz edildiğinde alt boyutlar arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. *Baskı yeri* olarak okul algısı ile okulu terk eğilimlerinin tüm alt boyutlarında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu

ilişkiler, *okula yönelik olumsuz tutumlar* boyutu ile orta düzeyde, diğer boyutlar ile düşük düzeydedir. Dolayısıyla, öğrencilerin okulu baskı yeri olarak algılamasının okulu terk eğilimini arttırdığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Okullardaki kontrol odaklı yaklaşımların öğrencilerde, özellikle de kendilerini kanıtlamaya çalışan ergenlerde, okuldan uzaklaşmaya neden olabileceği söylenebilir. Okulun *koruma geliştirme yeri* olarak algılanma boyutu ile okul terkinin tüm boyutları arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Aynı şekilde *yuva* algılaması ile okul terkinin alt boyutları arasında negatif yönlü düşük düzeyli anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Bu durum olumlu okul algısı olan öğrencilerin okulu terk eğilimlerinin azaldığını göstermektedir. Bu tutumun nedeni lise düzeyindeki öğrencilerin kabullenilme ve destek görme ihtiyacı ile ilişkilendirilebilir. Özer, Gençtarım ve Ergene (2011), aile ve arkadaşlardan yüksek düzeyde sosyal destek hisseden öğrencilerin, okulu terk risklerinin daha az olduğunu belirtmiştir. Aynı çalışma, algılanan öğretmen desteğinin okul terki üzerinde anlamlı etkisi olduğu göstermiştir.

Araştırmada son olarak metaforik okul algısının okulu terk eğilimini yordayıcılığı saptanmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucuna göre metaforik okul algısı, okulu terk eğiliminin anlamlı yordayıcısıdır. Metaforik okul algısı alt boyutlarının okulu terk eğilimini açıklamada *baskı yeri*, *koruma-geliştirme yeri* ve *yuva* olarak sıralandığı; *baskı yeri* ve *koruma-geliştirme yeri* boyutlarının anlamlı yordayıcı olduğu, *yuva* algısının ise okulu terk eğilimini yordamadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre okulun kuralların hâkim olduğu bir kontrol merkezi olarak algılanması, okulu terki riskini artırırken okulun kendilerini geliştirecek ve geleceğe hazırlayacak bir ortam olarak algılanması okulu terk riskini azaltmaktadır. Bu bulgu, olumlu okul algısının okul bağlılığını artırdığını (Özdemir ve Kalaycı, 2013; Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip ve Erkan, 2010b), okula karşı olumlu tutumlar geliştirmede etkili olduğunu gösteren çalışmaları (Hoy ve Hannum, 1997; Sternberg ve Williams, 2009; Vallerand ve Bissonnette, 2010) destekler niteliktedir.

SONUÇ

Ankara'daki lise öğrencilerinin metaforik okul algıları ve okulu terk eğilimleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bu çalışma sonucunda öğrencilerin okulu orta düzeyde *baskı yeri*, *koruma-geliştirme yeri* ve *yuva* olarak algıladıkları, düşük düzeyde okul terk eğilimleri olduğu belirlenmiştir. Ankara'daki metaforik okul algısı içerisinde sırasıyla *baskı yeri* ve *koruma-geliştirme yeri* algısı görece yüksek bulunmuştur. Okulu terk eğiliminde ise *kendini geri çekme* en yüksek ortalamaya sahip olup, onu *akran grubunun okula yönelik olumsuz tutumları* izlemiştir. Ankara'daki metaforik okul algısının, okulu terk eğilimi ile anlamlı ilişkisi olduğu ve terk eğiliminin anlamlı yordayıcısı olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu bulgular, öğrencilerin okula ilişkin görüşlerinin okulda bulunup bulunmama istekleri üzerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Bu çalışma 2015-2016 öğretim yılında eğitim gören lise öğrencileri ile sınırlıdır. Alanyazında metaforik okul algısı ile okulu terk ilişkisini inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma farklı bölgelerde tekrar ele alınabilir. Okul terkinin nedenlerinin belirlenmesi ve okul terkinin önlemek için yürütülen çalışmalarda metaforik okul algısından yararlanılabilir. Zira okula ilişkin olumsuz algının okulu terk riskini artırdığı; okulun dışardaki tehlikelerden koruyucu ve gelişime katkı sağlayan bir yer olarak algılanmasının ise okulu terk riskini azalttığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar göz önüne alındığında, okulun *baskı yeri* ve *koruma-geliştirme yeri* olarak algılanmasına neden olan etmenlerin belirlenmesi için nitel çalışmalar faydalı olabilir. Okullarda akademik başarının yanı sıra öğrencilerin sosyal ve psikolojik gelişimini de kapsayan bir bakış açısı geliştirilmesi önerilebilir. Öğretmenlerin, öğrencilere anlayışla yaklaşması, onlara kendilerini ifade edebilecekleri imkânlar sunması, öğrencilerdeki *hapishane* algısını azaltabilir. Öğrencinin okula dair algısı ile okulu terk eğilimi arasındaki ilişkinin fark edilmesi ve bu doğrultuda öğretmen ve yöneticilerin bilinçlenmesi için hizmet içi eğitimler önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akkaya, E. (2012). *Ortaöğretim öğrenci ve öğretmenlerinin okul ve ideal okul algılarının metafor yoluyla analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, A. (1999). *Metaphorical images of school: school perceptions of students, teachers and parents from four selected schools*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayhan, G. ve Dalgıç, G. (2012). Liseyi terk eden öğrencilerin tecrübelerine göre okul terki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 107-130.
- Bülbül, T. ve Gökçe-Toker, A. (2015). Meslek lisesi öğrencilerinin metaforik okul algıları: işlevselci bir yaklaşım. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 16(2), 273-29.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2000). *Reserch methods in education* (5th ed.). London: Routledge/Falmer.
- Cole, D. A. (1987). Utility of confirmatory factor analysis in test validation research. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 584-594.
- Erktin, E., Okçabol, R. ve Ural, O. (2010). Examining school related factors leading to dropout through children's conceptions and experiences: Development of a scale for attitudes towards elementary school. *Australian Journal of Guidance & Counseling*, 20(1), 109-118.
- Gökşen, F., Cemalcılar, Z. ve Gürlesel, C. (2006). Türkiye'de ilköğretim okullarında okul terk ve izlenmesi ile önlenmesine yönelik politikalar. Erişim Tarihi: 01.04.2017, <http://spm.ku.edu.tr/wp-content/uploads/pdf/okulterk.pdf>
- Hoy, W. K. ve Hannum, J. (1997). Middle school climate: an empirical assessment of ..organizational health and student achievement. *Educational Administration Quarterly*, 33, 290-311.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor* (Çev. G. Bulut). İstanbul: Mess Yayınları.
- Kline, R.B. (2005). *Principles and practices of structural equation modeling*. New York: The Guildord Press.

- OECD (2002). *Education at a glance: Glossary*. Paris: OECD Publishing.
- OECD (2013). *PISA 2012 results: what makes schools successful? Resources, policies and practices, 4*. Paris: OECD Publishing.
- Özer, A. Gençtarım, D. ve Ergene, T. (2011). Türk lise öğrencilerinde okul terkinin yordanması: aracı ve etkileşim değişkenleri ile bir model testi. *Eğitim ve Bilim*, 36(161), 302-317.
- Özdemir, M. (2012). Lise öğrencilerinin metaforik okul algılarının çeşitli değişkenler bakımından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 96-109.
- Özdemir, M. ve Kalaycı, H. (2013). Okul bağlılığı ve metaforik okul algısı üzerine bir inceleme: Çankırı ili örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4), 2125-2137.
- Özdemir, S. ve Akkaya, E. (2013). Genel lise öğrenci ve öğretmenlerinin okul ve ideal okul algılarının metafor yoluyla analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19(2), 295-322.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Şirin, H., Karip, E. ve Erkan, S. (2010a). *İlköğretim okulu öğrencilerinin okulu terk etme nedenleri ve çözüm önerileri*. (107K453 Nolu proje raporu) Ankara: TÜBİTAK.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Şirin, H., Karip, E. ve Erkan, S. (2010b). İlköğretim okul öğrencilerinin okul iklimine ilişkin algılarını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 213-224.
- Saban, A. (2008a). İlköğretim birinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Saban, A. (2008b). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Sternberg, R. J. ve Williams, W. M. (2009). *Educational psychology*. New Jersey: Pearson.
- Taş, A, Selvitopu, A., Bora, V. ve Demirkaya, Y. (2013). Reasons for dropout for vocational high school students. *Educational Sciences: Theory & Practice* 13(3), 1561-1565.
- Taylı, A. (2008). Eğitim sisteminde önemli bir sorun: okulu bırakma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 89-101.

- Toker, Gökçe, A. ve Bülbül, T. (2014). Okul bir insan bedenidir: meslek lisesi öğrencilerinin okul algılarına yönelik bir metafor çalışması. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4, 63-88.
- Tunç, E. (2011). *Okulu terk etmiş ortaöğretim öğrencilerinin benlik alguları ve rehberlik gereksinimlerinin karşılanma düzeyleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Uysal, A. (2007). *Ortaöğretimde okulu bırakma olgusunun sosyolojik analizi: Kütahya örneği*. (105K149 Nolu Proje raporu). Ankara: TÜBİTAK.
- Vallerand, R. J. ve Bissonnette, R. (1992). Intrinsic, extrinsic, and amotivational styles as predictors of behavior: a prospective study. *Journal Of Personality*, 60(3), 599-620.
- Yorğun, A. (2014). *Lise öğrencilerinde okul terki riskinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- White, S. ve Kelly, D. (2010). The school counselor's role in school dropout prevention. *Journal of Counseling and Development*, 88, 227-235.

SUMMARY

Introduction

School dropout which means students' leaving the specified level in the educational system without obtaining the necessary qualification, is still a noteworthy problem for many countries (OECD, 2002). Taylı (2008) lists the possible personal negative consequences as low income, low tax, low job status, unemployment, antisocial behaviour, depressed mood, suicide, low commitment with society, less self-esteem and poor level of health. It is also accepted as a social risk (Özer, Gençtarım & Ergene, 2011; Uysal, 2007). It is remarkable that dropout is related to early pregnancy and parenthood, early marriage, bad habits (White & Kelly, 2010).

Due to the value attributed to education for personal development and social improvement, reducing dropout rate is one of the most important issues that countries deal with. For this reason, many studies have been conducted about dropout problem, dropout's reasons and results. Studies have compiled the reasons of school dropout as official related, teacher related, family related, social environment hassles, academic concerns and individual reasons.

As seen many of the reasons are related to school. Therefore, the perception of school can also be a factor. School perception reflects how students observe the school, how they feel at school and what they think about it. It is indicated that positive school perception is related with school engagement (Özdemir & Kalaycı, 2013), high level academic achievement (Hoy & Hannum, 1997), endeavor to learn (Sternberg & Williams, 2009), and willingness to participate in classes (Vallerand & Bissonnette, 2010). However, it has not been questioned whether it is correlated with school dropout.

Aim

This study aims to examine the relationship between high school students' metaphorical school perception and their tendency to school dropout.

Method

This study is designed as a quantitative research. Sample of the study consists of 641 high school students, studying during 2015-2016 academic years in Ankara. "School Perception Scale" (SPS), developed by Özdemir (2012), was used to measure the students' perception of schools through metaphors. "School Experience Scale" (SES), developed by Yorğun (2014), was used to measure the students' school dropout tendency. Data were analyzed by multiple correlation and multiple regression techniques in addition to descriptive statistics such as mean, standard deviation and correlation.

Results and Discussion

In this study, high school students' metaphorical school perceptions and their tendency to dropout were investigated. It was found that students' metaphorical perception of school is moderate; the mean scores are listed in descending order as a place of suppression, a protecting and improving

place and home. Relatively high score of a place of suppression may result from the bureaucratic, controlled focused learning environment. This finding is coherent with Saban (2008b), Akkaya (2012), Bülbül & Toker-Gökçe (2015), Özdemir (2012), Özdemir & Akkaya (2013). The results show that students' school dropout tendency is weak and most frequently preferred student behaviour is to withdrawal. This dimension comprises feeling lonely, isolated and worthless. Students' preference may stem from their adolescence period when social acceptance, peer relationship and popularity have vital importance. Unsatisfied social and emotional needs of students may lead them to leave school.

According to the findings of the study, a moderate significant positive relationship between the perception of school as a place of suppression and negative attitudes towards school was identified. A weakly significant negative relationship was observed between all sub-scales of SES and the perception of school as protecting and improving place and as home.

Finally, students' perception of school was identified as a significant predictor of school dropout tendency. It was found that as a place of suppression and as a protecting and improving place dimensions of school perception are significant predictors of school dropout tendency while as home dimension is not.

Conclusion

Based on the findings of the study, it is concluded that school policies and practices should be reorganized in order to enhance school environment, construct and improve students' positive school perception, consequently to decrease the dropout tendency.